

A beszéd írásbeli rögzítése mint az intralingvális fordítás egyik sajátos típusa különböző szintereken*

Dobos Csilla

E-mail: doboscsilla52@gmail.com

Kivonat: A szöveghűség szempontjából a diskurzusrögzítés különböző fokozatokkal jellemezhető, amelyek a szó szerinti lejegyzéstől egészen a szabad parafrázisig terjednek. Az egyik legprecízebb megoldást a beszédelemző transzkripciók jelentik, míg a parafrázisok, mellőzve a propozíciós tartalmat, gyakran csak az illokúciós erőt jelölik meg. A társadalmi kommunikáció legtöbb szintjén elsődlegesen azonban az élőszó szöveghű vagy szöveg közeli rögzítésére mutatkozik igény (pl. tárgyalótermi, vállalati, politikai, orvosi kommunikáció). Minden ilyen intralingvális fordítási folyamattal szemben, amikor a hangzó szöveg vizuális jelekké történő átalakításáról beszélünk, alapvető követelmény a referenciális ekvivalencia bizonyos mértékű megteremtése. Ezért az élőbeszéd vizuális objektivációja szorosan kötődik az értés, az interpretáció és a megértés kategóriáihoz, függetlenül attól, hogy inter- vagy intralingvális fordításról van-e szó. A tanulmány, a szóbeliség-írásbeliség paradigmával kapcsolatos kérdések rövid áttekintését követően, azt vizsgálja, hogy milyen hatással van a szóbeli kommunikáció akusztikus jellege, időbeli kötöttsége és erőteljes kontextusfüggősége a nyelven belüli fordítási folyamatra és végső soron az írott szöveg létrehozására.

Kulcsszavak: diskurzusrögzítés, szóbeliség-írásbeliség, interpretáció, ekvivalencia, inter- és intralingvális fordítás

1. Szóbeliség és írásbeliség

A szóbeliség-írásbeliség paradigmáját vizsgáló kutatások számos érvet sorakoztatnak fel emellett, hogy a nyelv ezen két változata közül a **beszéd** az elsődleges.¹ Mint tudjuk, fejlődéstörténetének túlnyomó részében az ember egyáltalán nem ismerte az írást, a kommunikáció kizárólag beszéd útján valósult meg. Figyelmen kívül hagyva a nonverbális jeleket, azt mondhatjuk, hogy a szóbeli eszmecserének lényegében véve nem volt alternatívája. A beszéd elsőbbségét támasztja alá az a tény is, hogy a világ számos kultúrájában egyáltalán nem létezett és ma sem létezik írásbeliség. Így az emberi kommunikációban ma is a beszéd az elsődleges közvetítő közeg. Az egyén fejlődésében szintén a beszéd alakul ki elsőként, míg az írásra – a beszéd spontán elsajátítását követően – meg kell tanítani a gyermekeket. Mindebből az következik, hogy (1) a nyelv független az írástól, tágabb

* A XXII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszuson elhangzott előadás szerkesztett és bővített változata.

annál, ősbib és általánosabb, (2) az írásrendszerek a beszédre épülnek, annak látható jelek segítségével történő rögzítésére szolgálnak. (Nádasdy 2006: 907–932).

Ugyanakkor az **írás**² a tények és gondolatok rögzítésének, megőrzésének, valamint térben és időben történő közvetítésének ideális eszköze, mivel alkalmas arra, hogy az információt nagy távolságban, nagyszámú befogadóhoz, generációkat átívelő módon juttassa el. Ezen kívül az emberi memória legfőbb támasza és segítője: az emlékezésre és emlékeztetésre épülő emberi tevékenységek körében a beszéd nem helyettesíti az írást. Nem véletlen, hogy az írásbeliséget (majd később a könyvnyomtatást és az elektronikus kommunikációs eszközök megjelenését) – onto- és filogenetikai szempontból egyaránt – az emberiség fejlődéstörténetének meghatározó fejleményeként tartjuk számon. Mindemellett az írott nyelvnek évszázadokon keresztül kiváltságos helyzete volt, ami azzal magyarázható, hogy az állandóság, a maradandóság és a reprodukálhatóság egyfajta tekintélyt kölcsönzött a nyelvnek: *Verba volant, scripta manent* (A szó elrepül, az írás megmarad.). Miután az írás hosszú időn keresztül a kiváltságosak tudománya volt, társadalmi tekintélye ma is jelentős, és mintaként, követendő példaként szolgál az egyén és a közösség számára egyaránt. Egészen a XX. századig a nyelvtudomány is csak az írott nyelvet tartotta kutatása tárgyának, és a nyelvtani szabályokat kizárólag az írott szövegek alapján vizsgálta. Mindez nem véletlen, hiszen éppen az írás tette lehetővé a nyelvi jelek rögzítését és ennek köszönhetően tanulmányozását, leírását és rendszerezését (Nádasdy 2006: 913).

2. Az élőszó rögzítésének lehetőségei

Az élőbeszéd rögzítése szempontjából fontos volt az a felismerés, amely szerint az írás nemcsak a beszélt nyelv vizuális reprezentációja, hanem önálló kommunikációs csatorna, és ezért a szóbeliséghez képest nem pusztán származékos vagy másodlagos jelenség (Szécsi 2003: 74–75). „Magában véve minden írásos szöveg igényt tart arra, hogy tisztán önmagából lehessen életre kelteni a nyelvben” – mondja Gadamer (1984: 276). Az írásba foglalás mindig több, mint a kimondott szó rögzítése, hiszen az írott szöveg nélküli a szóbeli interakció közvetlenségét, kontroll- és korrekciós lehetőségét, ezért amellet, hogy visszautal az elhangzottakra, kompenzálnia kell az élőbeszéd kommunikatív szituációjából adódó előnyöket. Az írott szöveg létrehozójának sem visszakerdezésre, sem visszajelzésre, sem magyarázatra nincs lehetősége, sőt a megértést segítő hangsúlyozásra és gesztikulálásra sem számíthat. Így minden írásbeli rögzítés során magában a szövegben kell megjeleníteni a megértéshez szükséges összes információt, mégpedig úgy, hogy közben figyelembe kell venni a leendő címzetteket. Az írás egyfelől tehát az élőbeszédnek csupán „halovány árnyéka” (Crystal 1988: 226), másrészt azonban értelemautonómiájának (Gadamer 1984: 276) köszönhetően önálló, komplex és maradandó, ezért gondosan szerkesztett, tömör felépítésű, nyelvileg stilizált szöveg. Az elröppenő szót bármikor és bárhol reprodukálhatóvá teszi, térben és időben kötetlen: az információáramlás útjából elhárítja azokat az akadályokat, amelyeket a földrajzi távolság okoz, és lehetővé teszi a felhalmozott tudás, ismeret és tapasztalat későbbi nemzedékek számára való átadását is.

A szóbeli üzenetek megfogalmazásának és megragadásának közös kontextusa, valamint a közlés és a befogadás egyidejűsége ugyanakkor számos olyan verbális és nem verbális támpontot szolgáltat, amelyek hatékony segítséget nyújtanak a beszédszándék felismerésében és megértésében. A befogadó a szóbeli kommunikáció erőteljes kontextusfüggőségének és közös fizikai környezetének köszönhetően az élőnyelvi megnyilatkozásokra jellemző redundáns elemek, befejezetlen, töredékes, hibás és hiányos grammatikai szerkezetek ellenére is következtetni tud az üzenet tartalmára. Ezt a folyamatot segíti elő, hogy a különböző kommunikációs szinterek sajátosságai, vizuálisan észlelhető körülményei jelentéstani komponenssé válnak (Szécsi 2003: 75). Ezek az információk az interakció részét képezik, verbalizálásuk a beszédszándék felismeréséhez és megértéséhez nem szükséges. A szóbeli megnyilatkozásokban a beszélő ezért rendszerint nem reflektál a közlési szituációt megjelenítő összes fogalmi összefüggésre, mivel azok az interakcióban résztvevők számára adottak: láthatók, hallhatók, érzékelhetők vagy a vizuálisan, illetve auditív úton nyert információkból kikövetkeztethetők.

A fentiek alapján azt mondhatjuk, hogy az élőszó rögzítésekor célszerű az alábbi axiómákat alapul venni: (1) A beszéd és az írás az emberi kommunikáció alapvető fajtái, amelyek eltérő kommunikációs igények kielégítésére alakultak ki. (2) A beszéd egyetlen idődimenzió mentén megvalósuló jelenség, amely hangzó szubsztanciát használ. Az írás térbeli, lineáris szekvenciájú entitás, amely grafikus szubsztanciát használ (valamilyen felületre felvitt jelek formájában). (3) Minden szóbeli megnyilatkozás rögzíthető írásban. (4) Az írás nem őrzi meg az élőbeszéd összes inherens tulajdonságát. (5) Az írás nem másodlagos jelenég, hanem „értelemautnómiájának” köszönhetően önálló kommunikációs csatorna. (6) A beszélt és az írott nyelv közötti eltéréseket akkor érzékeljük a legjobban, amikor előbbit az utóbbi eszközeivel kívánjuk rögzíteni.

Az élőbeszéd rögzítésekor egyfajta híd teremtünk a szóban elhangzottak és a grafikai jelek között. Az általunk létrehozott hídon azonban nem minden információ juthat át, az élőbeszédnek vannak olyan elemei és tulajdonságai, amelyek örökre a szóbeliség partján maradnak. A híd felépíthető, tehát az nem kérdéses, hogy a szóbeli megnyilatkozások írásban rögzíthetők, de az tisztázásra szorul, hogy valójában mi az, amit rögzítünk. Vajon a nyelv vizuális objektivációja során meg tudjuk-e őrizni a tartalmat, a mondanivalót, a közlés lényegét? És ami talán még ennél is fontosabb: vajon ki tudjuk-e fejezni a beszélő megnyilatkozásaiban rejlő szándékot? Avagy az intenció forrása áthelyeződik az írott szöveg létrehozójára, és ezáltal esetleg módosul? Felmerül ezzel kapcsolatban egy további probléma is, nevezetesen az érvényesség kérdése. Vajon megfelelő módon tükrözi-e az írott szöveg a szóbeli megnyilatkozásokat, tágabb, átfogóbb, magyarázóbb annál, vagy éppen fordítva: a képzeletbeli hídon nem szállítható elemek miatt egyszerűbb, sőt túl egyszerű. Ezek a kérdések már nemcsak a beszélt és írott nyelv tulajdonságait, valamint a szóbeli és írásbeli kommunikáció közötti különbségeket érintik, hanem sokkal inkább a szóbeli megnyilatkozás és a leírt szöveg közötti kapcsolat meghatározására vonatkoznak. A beszéd írásbeli rögzítésének, vagyis a diskurzusrögzítésnek az a feladata, hogy ezt a kapcsolatot megteremtse, minősége pedig attól függ, hogy milyen módon sikerül ezt megvalósítania.

2.1. A szóbeli megnyilatkozás és a leírt szöveg közötti kapcsolat minősége

Ahogy a bevezetőben már említettük, a diskurzusrögzítés különböző módon valósulhat meg a szöveghűség szempontjából a referenciális ekvivalencia keretein belül, ezért a szóbeli megnyilatkozás és annak írott változata között eltérő mélységű és minőségű referenciális kapcsolat figyelhető meg. Az előző írott nyelvre történő fordításának, a beszéd rögzítésének a folyamata egyaránt megvalósulhat a beszédelemző transzkripciók, a szó szerinti, a szöveghű, a szöveg közeli lejegyzések, a szabad parafrázisok és a proposíciós tartalmat mellőző illokúciós erőindikátorok segítségével. Mindezen eljárások célja a beszéd vizuális reprezentációjának létrehozása, módszere a hangzó szöveg vizuális jelekké történő átalakítása, eredménye pedig az írott szöveg.

A diskurzusrögzítés egyik legismertebb és leggyakrabban alkalmazott műfaja a jegyzőkönyv. A jegyzőkönyvvezetés célja a politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális élet különböző kommunikációs színterein elhangzottak írásban történő rögzítése, és ezáltal olyan hitelesített, bizonyító erejű dokumentum elkészítése, amely egy meghatározott befogadói kör számára térben és időben elérhetővé teszi az információt.

Attól függően, hogy a jegyzőkönyv milyen részletességgel tartalmazza a szóbeli megnyilatkozások tartalmát, megkülönböztetünk szó szerinti, rövidített, tömörített és kivonatos jegyzőkönyveket, valamint emlékeztetőket és feljegyzéseket. A szó szerinti jegyzőkönyv minden szóbeli megnyilatkozást tartalmaz, beleértve az olyan verbális, illetve nonverbális eseményeket is, mint amilyen a nevetés, kiabálás, közbeszólás, taps, éljenzés stb.

A nem szó szerinti jegyzőkönyvek típusai a lejegyzett szöveg mennyisége, minősége és formája alapján különíthetők el. Így például a rövidített jegyzőkönyvben csak a lényegesnek tartott mondanivaló kerül rögzítésre; a szöveghű kivonat az eredetileg elhangzottaknak kb. 70-75 százalékát tartalmazza, a szabad kivonat pedig kb. 50 százalékát (Jegyzőkönyvvezetési alapismeretek). A jegyzőkönyv ebben az esetben múlt időben és egyes szám harmadik személyben készül. Az emlékeztető és a feljegyzés nem rögzíti az értekezlet vagy tanácskozás lefolyásának menetét, csak az időpontról, helyszínről, a jelenlevőkről, az ülés tárgyáról és a határozatokról nyújt információt. A kivonatos jegyzőkönyv egyik sajátos típusa az eredményjegyzőkönyv, amelyben csak a meghozott döntéseket, határozatokat stb. jegyzik le.

2.2. A különböző kommunikációs színtereken jelentkező igények és követelmények

A szóbeli megnyilatkozás és a leírt szöveg közötti referenciális és szemantikai-pragmatikai kapcsolat minőségére vonatkozóan a különböző kommunikációs színtereken eltérő igények és követelmények mutatkoznak. A következőkben három kommunikációs szinten (bírói tárgyalóterem, parlament, vállalat) vizsgáljuk a jegyzőkönyvvezetés sajátosságait.

2.2.1. Tárgyalóterem

A Be 251. § (1) bekezdése alapján „A vallomást, a szakvéleményt, a szemle eredményét, továbbá az ügyész, a vádlott, a védő, a magánvádló, a pótmagánvádló és a magánfél indítványát **kimerítően** kell a jegyzőkönyvbe felvenni” (kiemelés D.Cs.). A jogszabály tehát az eljárási cselekményekre vonatkozóan nem ír elő szó szerinti lejegyzést, azt a törvény külön szabályozza: „Ha valamely kifejezés vagy kijelentés szó szerinti szövege jelentős, azt **szó szerint** kell jegyzőkönyvbe venni” (Be 251. §. (3) – kiemelés D.Cs.).

Első megközelítésben úgy tűnhet, hogy a szó szerinti lejegyzés semmilyen különösebb problémát nem vet fel, hiszen csak az auditív úton szerzett jeleket kell átalakítani vizuális módon érzékelhető grafikai jelekké. Ezt a folyamatot rendkívüli módon megnehezíti azonban a beszéd és az írás tempója közötti jelentős különbség. Ezen kívül, ha figyelembe vesszük a beszéd szituációhoz való kötődését, vizuálisan és auditíven egyaránt észlelhető közös kontextusát (például akusztikus jellegét, beszédszervekhez való kötődéséből származó sajátosságait, mint amilyen a hangsúly, hanglejtés, hangerő, beszédtempó stb.), kérdésessé válhat a szó szerinti lejegyzés hitelessége. Felmerül az a kérdés is, vajon milyen eszközökkel lehet megvalósítani a beszéd olyan fontos tulajdonságainak a lejegyzését, mint amilyen a dinamikusság, a spontaneitás, az újrafogalmazásokból, utólagos javításokból és helyesbítésekből adódó nyílt, laza és hiányos szerkesztettség, a nonverbális jelekkel való kapcsolat? Ezek a tulajdonságok csak a speciális célból készült jegyzőkönyvekben tükröződnek, a bírósági jegyzőkönyvekben rendszerint nem.

A gyakorlatban sokkal nehezebb problémával szembesül az a személy, akinek az a feladata, hogy az elhagzottakat „kimerítően” jegyezze le. Ez a feladat ugyanis – a szó szerinti lejegyzéssel ellentétben – a megnyilatkozások értésén túl, azok értelmezése és megértése útján valósítható meg. Rendszerint nem tudjuk adekvát módon lejegyezni azokat a szóbeli megnyilatkozásokat, amelyeket nem értettünk meg. Ezért azt mondhatjuk, hogy az élőbeszéd és az írott szöveg egymásra vonatkoztatása mellett, a bírósági jegyzőkönyv elkészítésében meghatározó szerepet játszik a diskurzusrögzítés hermeneutikai aspektusa is.

A bíró a konsekutív tolmácsoláshoz hasonlóan látja el a feladatát, vagyis az elhangzó megnyilatkozásokat nem azonnal, illetve minimális időbeli különbséggel, hanem meghatározott szakaszonként fordítja át olyan nyelvre, amely alkalmas az írásbeli rögzítésre, a jog terminológiai rendszerére épül és megfelel a jogi eljárás céljának. A szóbeli megnyilatkozások számától és a párbeszéd hosszától függően tipikusan két fordítási módot különböztetünk meg: (1) két-három szekvenciapárt követően a bíró a jegyzőkönyv számára monológ formájában összegzi az elhangzottakat, illetve megismétli azok jogilag releváns elemeit, (2) tíz-tizenkét szekvenciapárt felölelő, hosszabb, többnyire azonos problémakört tárgyaló, tematikailag összefüggő párbeszéd elhangzását követően a bíró összefoglalja annak lényegét (Dobos 2010: 13–227).

2.2.2. Parlament

Az Országgyűlés Házszabályának értelmében az Országgyűlés, a Házbizottság és a különböző bizottságok ülésein elhangzottokról **szó szerinti** jegyzőkönyvet

kell vezetni, amelyeket az Országgyűlés jegyzői hitelesítenek (vö. a Magyar Köztársaság Országgyűlésének Házsabálya). Az Országgyűlés tanácskozásairól az Országgyűlési Napló számára vezetett, szó szerinti jegyzőkönyvben az **ülésein** elhangzott minden nyilatkozatot, felszólalást és közbeszólást rögzíteni kell.³ Így születnek az Országgyűlési Naplók, amelyek a magyar történelem és történetírás fontos dokumentumai. Az Országgyűlési Naplók minden állampolgár számára hozzáférhetők, kivételt csak a zárt ülések jegyzőkönyvei képeznek.

A Házsabály 66. §. (3) bekezdésének értelmében arra is lehetőség nyílik, hogy a tévesen leírt szöveget kijavítsák, ami elsősorban politikai szempontból fontos eljárási lehetőség a képviselők és más felszólalók számára.⁴ A diskurzusrögzítés szempontjából pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy a parlamenti gyorsírók munkája mennyire összetett feladat. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a parlamentben elhangzottak szó szerinti lejegyzése csak a beszéd rendkívül gyors lejegyzését lehetővé tévő speciális jelrendszer, a gyorsírás segítségével valósítható meg. A gyorsírási jelekkel leírt szöveg a sztenogram, amelyből az úgynevezett áttételezés során születik meg a közírással készült végleges szöveg.

A magyar gyorsírás megalkotása Radnai Béla nevéhez fűződik, aki 1927-ben dolgozott ki egy egységes, nyelvi-logikai rövidítéseken alapuló rendszert (H. Varga 2011: 8–17). A rövidítések⁵ fontos szerepet játszanak a gyorsírók munkájában, akik közül a legjobbak, a mesterfokú szinten lévők 460–470 szótag/perc sebességgel jegyeltnek.⁶ „Muszáj erős, a szavakból minél több elemet elhagyó rövidítéseket használni, mert a kéz gyorsaságának határa van” – mondja Vicai Erika, kétszeres világbajnok gyorsírónő, a parlamenti Gyorsíró Iroda munkatársa (Origo 2011). Figyelemre méltó, hogy a világbajnoknő a **fordítás-hoz** hasonlítja munkájukat, amelynek során „...követelmény a szó szerintiség és a szabad előadásokban előforduló nyelvi vagy nyelvtani pontatlanságoknak, kisebb mondatszerkezeti, szórendi botlásoknak a kiigazítása, az élőszó hangsúlyának az írás alkalmas eszközeivel történő pótlása, összhangban a szónok kifejezőmódjával. Mérlegelnünk kell, hogy a mondatokat milyen mértékben korrigáljuk, hogy ne sértse a helyességet”. (Origo 2011).

2.2.3. *Vállalati kommunikáció*

Egy TÁMOP kutatás részeként* 2011-ben több vállalat bevonásával elvégeztünk egy számítógépes kérdőíves vizsgálatot az Evasys rendszer segítségével.⁷ A kérdések jelentős része a vállalati kommunikáció vizsgálatának különböző aspektusaira irányult, céljuk többek között annak feltérképezése volt, hogy melyek a vállalati kommunikáció leggyakoribb és leghatékonyabb írásbeli, illetve szóbeli formái. Ezen kutatás részeként fogalmaztuk meg az alábbi, diskurzusrögzítésre vonatkozó kérdést:

* TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 (A vállalati kommunikáció vizsgálata a diskurzuselemzés módszerével)

1. ábra

Diskurzusrögzítési eljárások a vállalati kommunikációban

Hogyan kerülnek rögzítésre a fontosabb szóbeli megbeszélések? (többet is megjelölhet)		34
Gyorsírás alapján készült jegyzőkönyvben		9.09 %
Titkárnői tartalmi jegyzetelés alapján készült jegyzőkönyvben		33.33 %
Digitális adathordozó felvétele alapján készült jegyzőkönyvben (pl. magnó)		12.12 %

A válaszadók 33,33%-a jelölte meg a titkárnői tartalmi jegyzetelés alapján készült jegyzőkönyvet mint az egyik leggyakoribb diskurzusrögzítési eljárást. Meglepően kevés azon válaszadók száma, akik a digitális adathordozó felvétele alapján készült jegyzőkönyvet jelölték meg, és hasonlóan kevesen, a válaszadók mindössze 9%-a jelölte meg a gyorsírást mint a jegyzőkönyvírás módszerét. A százalékos arányokból látszik, hogy a válaszadók közel fele egyéb lehetőségeket jelölt meg, amelyek közül a leggyakrabban az alábbi eljárások fordultak elő: „saját feljegyzés”, „saját készítésű jegyzet”, „saját készítésű írásos tárgyi emlékeztető”.

3. A jegyzőkönyvvezetés mint értelmezési folyamat

A jegyzőkönyvvezetés meglehetősen komplex folyamat, amely – különösen a gyorsírás esetén – nemcsak sokoldalú felkészültséget igényel, hanem a téma bizonyos fokú ismeretét is feltételezi. A kommunikációs színtértől és a diskurzusrögzítés módszerétől függetlenül a jegyzőkönyvvezetőnek meg kell értenie, sőt értelmeznie kell az elhangzottakat. Ahogy már említettük, a gyorsírás logikai rövidítések rendszerére épül, amelyeknek kidolgozása hosszú időt vesz igénybe, alkalmazása pedig csak akkor képzelhető el adekvát módon, ha a gyorsíró értelmezi a szöveget, és tudja, hogy mely nyelvi elemeket lehet gyorsírói jelekkel felváltani az adott kommunikációs kontextusban: csak egy szót, egy szókapcsolatot vagy akár az egész mondatot.

A nem szó szerinti jegyzőkönyvek készítésekor a jegyzőkönyvvezetőnek mérlegelnie, szelektálnia, válogatnia kell, hiszen döntő jelentősége lehet annak, hogy milyen és mennyi információ kerül az adott szóbeli megnyilatkozás tartalmából a jegyzőkönyvbe. Ez a „kognitív selejtezés” szintén csak akkor teljesíthető megfelelő módon, ha a jegyzőkönyvvezető érti és értelmezni is tudja a hallottakat. Ennek hiányában nem lehet eldönteni, hogy melyek azok az információk, amelyek a legfontosabbak és ténylegesen rögzítésre kerülnek, és melyek azok,

amelyek feleslegesek, tehát elhagyhatók. A nyelvhelyességi hibák, a pontatlan megfogalmazások is csak abban az esetben javíthatók, ha a jegyzőkönyvvezető követi és értelmezi a szóbeli diskurzust. A rövidített jegyzőkönyv vagy a szövegű, illetve a szabad kivonat készítésekor is óriási a jegyzőkönyvvezető felelőssége, amikor eldönti, hogy a propozíciós tartalom (vagy annak rövidített változata) elegendő információt szolgáltat-e, vagy szükséges a megnyilatkozás illokúciós erejének a megértése és rögzítése is. Például egy adott propozíciós tartalom lehet pusztán tényközlés, de lehet tiltakozás vagy figyelmeztetés is.

4. Összegzés

A beszéd rögzítése szorosan összefügg a megértés és az értelmezés kategóriáival. A fordításhoz, konkrétan a célnyelvi szöveg megalkotásához hasonlóan a vizuális reprezentáció szintjén is csak azt az információt tudjuk adekvát módon megjeleníteni, amelyet megértettünk és megfelelően értelmeztünk. Azt a beszédzándékot, amelyet nem tudunk megfelelően interpretálni, grafikai jelek segítségével is csak részben, illetve hibásan, vagy egyáltalán nem tudunk közvetíteni. Ezért mondhatjuk azt, hogy a diskurzusrögzítés az intralingvális fordítás egyik speciális esete: aki az élőszót írásban rögzíti – a fordítóhoz vagy a tolmáchoz hasonlóan –, egyben értelmezi is az üzeneteket. A fentiek értelmében Gadamer megállapítását, amely a fordítást és a fordító tevékenységét kapcsolja össze az értelmezéssel – kisebb átalakítást követően – a diskurzusrögzítést végző személyre is vonatkoztathatjuk. „A fordító és az interpretáló helyzete alapjában véve ugyanaz” (Gadamer 1984: 271). Vagyis aki fordít, egyben interpretál, értelmez és magyaráz. A fordítás az interpretálás speciális esete, amikor is a hermeneutikai tevékenység során a *nyelvek és kultúrák* közötti szakadékot is át kell hidalni. Ennek egyik eszköze az értelmezés (Gadamer 1984: 271–276).

Irodalom

- Crystal, D. 1998. *A nyelv enciklopédiája*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Dobos Cs. 2010. Élőbeszéd és diskurzusrögzítés a tárgyalóteremben. In: Szabó M. (szerk.) *Nyelvében a jog. Nyelvhasználat a jogi eljárásban*. Prudentia Iuris 28. Miskolc: Bíbor Kiadó. 193–227.
- Fercsik E., Raátz J. 1993. *Kommunikáció szóban és írásban*. Székesfehérvár: Korona Nova.
- Fercsik E., Raátz J. 2006. *Kommunikáció és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Gadamer, H. G. 1984. *Igazság és módszer*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Hoppál M., Jankovics M., Nagy A., Szemadám Gy. 1990. *Jelképtár*. Budapest: Helikon Kiadó.
- H. Varga K. 2011. *Beszéd és szövegrögzítés. Történeti áttekintés és helyzetkép*. Kaposvár: Kaposvári Egyetem.
- Kéki B. 2000. *Az írás története – A kezdetektől a nyomdabetűig*. Budapest: Vince Kiadó.
- Laziczus Gy. 1963. *Fonetika*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Nádasdy Á. 2006. Nyelv és írás. In: Kiefer F. (szerk.) *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 907–932.

Szécsi G. 2003. *A kommunikatív elme. A nyelvi kommunikáció fogalmi alapjai*. Budapest: Aron Kiadó.

Internetes hivatkozások

Jegyzőkönyvvezetési alapismeretek – [<https://ugyvitel.uw.hu/segedlet.doc> – 2012.11.12.]
 Origo 2011. Magyar gyorsíró világbajnok: „Jobbak a hadaró politikusok.” Letölthető:
<http://www.origo.hu/kultura/20110422-nemzetkozi-versenyen-gyozott-vicai-erika-parlamentigyorsiro.html>

Jegyzetek

- ¹ Fercsik Erzsébet és Raátz Judit *Kommunikáció szóban és írásban* (Fercsik és Raátz 1993: 116–117) című könyvükben részletesen bemutatják a beszéd és az írás legfőbb tulajdonságait, majd különböző szempontok mentén szembeállítják és összehasonlítják a kommunikáció két alapvető típusának ismérveit. *Kommunikáció és nyelvhasználat* (2006: 88–89) című könyvükben a szóbeli és az írásbeli kommunikáció mellett megjelenik az írott-beszélt kommunikáció típusa is, amely az internet elterjedésével, a múlt század utolsó évtizedeiben alakult ki és indult rohamos fejlődésnek.
- ² A nyelvészeti szakirodalomban számos, írásra vonatkozó definíció található, amelyek közös gondolati magva az alábbi három pontban összegezhető (Laziczius 1963: 14, Hoppál et al. 1990: 100, Kéki 2000: 11, Crystal: 1998: 226–228): (1) az írás nyelvileg kifejezett gondolatok rögzítésére szolgál, (2) a gondolatok rögzítése grafikai jelekkel történik, (3) az írás intencionált, vagyis valamilyen közlési szándékhoz kapcsolódik.
- ³ 65. § (1) Az Országgyűlés ülésén elhangzottakról szó szerinti jegyzőkönyvet kell vezetni, amelyet a soros jegyzők hitelesítenek. Ha az Országgyűlés napirend előtti felszólalást, illetőleg egy vagy több napirendi pontot zárt ülésen tárgyal, erről külön készül szó szerinti jegyzőkönyv.
 66. § (1) A jegyzőkönyv elkészítéséről az Országgyűlés elnöke gondoskodik.
 (2) A szó szerinti jegyzőkönyvbe az ülésen elhangzott minden nyilatkozatot, felszólalást és közbeszólást fel kell venni, és fel kell tüntetni benne a tetszés és rosszallás hangos kifejezését.
- ⁴ 66. § (3) A képviselő vagy más felszólaló a nyilvános ülés jegyzőkönyvének hitelesítését és közszemlére vételét követő három napon belül kérheti a jegyzőkönyvbe felvett felszólalása téves szövegének kiigazítását. Erről a kiigazítást kérő meghallgatása után a hitelesítő jegyzők döntenek. Vita esetén a kiigazításról az ülést vezető elnök dönt.
- ⁵ A rövidítések megalkotása több hónapos, olykor több éves munka eredménye. Léteznek olyan rövidítések, amelyek szavakra vagy szókapcsolatokra vonatkoznak, de léteznek olyanok is, amelyekkel egész mondatokat lehet rövidíteni. Az egységes magyar gyorsírási rendszeren belül minden gyorsíró saját maga alkotja meg a nyelvi elemeket felváltó rövidítéseit. A rövidítések különböző erősségűek attól függően, hogy milyen hosszú vagy összetett nyelvi elemeket helyettesítenek. (Origo 2011, H. Varga 2011)
- ⁶ Számítógépes szövegrögzítéssel 170 leütés/perc sebesség érhető el lassú tempóban diktált szöveg esetén.
- ⁷ A felmérés a részt vevő vállalatok és válaszadók kis száma miatt (34 fő 14 vállalatból) nem tekinthető reprezentatívnak. Fontos azonban megjegyeznünk, hogy a vállalatok képviselőivel folytatott interjúk is azt a tényt erősítik meg, hogy mind a külső, mind a belső vállalati kommunikációban a jegyzetelésen alapuló jegyzőkönyvek a legjellemzőbb diskurzusrögzítő eljárások.